

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ

Методичні рекомендації до виконання дипломної роботи магістра

для студентів відділення журналістики Ужгородського
національного університету

**Ужгород
2021**

УДК 070(076):378.147
ББК Ч612я73+Ч481.252.45
Ш26

Рекомендовано до друку науково-методичною комісією філологічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» (протокол № 3 від 12 березня 2021 р.).

Авторський колектив:

Бідзіля Ю.М., доктор наук із соціальних комунікацій, професор, завідувач кафедри журналістики ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Соломін Є.О., кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент кафедри журналістики ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Шаповалова Г.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Шаркань В.В., кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Шебештян Я.М., кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Рецензенти:

Венжинович Н.Ф., доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української мови ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Сніцарчук Л.В., доктор наук із соціальних комунікацій, професор, директор Інституту пресознавства Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника

Методичні рекомендації до виконання дипломної роботи магістра для студентів відділення журналістики Ужгородського національного університету / Авт. кол.: Бідзіля Ю.М., Соломін Є.О., Шаповалова Г.В., Шаркань В.В., Шебештян Я.М. Ужгород, 2021. 64 с.

У посібнику окреслено найважливіші аспекти, що стосуються наукової діяльності студента магістратури, зокрема методики журналістикознавчих досліджень, обов'язків наукового керівника та здобувача, вимоги до виконання дипломної роботи, апробації, захисту тощо.

Посібник буде корисний для студентів-магістрантів та викладачів спеціальності 061 «Журналістика».

© Бідзіля Ю.М., Соломін Є.О., Шаповалова Г.В.,
Шаркань В.В., Шебештян Я.М., 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ПРИНЦИПИ І МЕТОДИ ЖУРНАЛІСТИКОЗНАВЧИХ РОЗВІДОК	6
ОБОВ'ЯЗКИ НАУКОВОГО КЕРІВНИКА	9
ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА	9
Архітектоніка магістерської роботи	10
Вимоги до оформлення	11
Дотримання принципів академічної доброчесності	12
АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЗАХИСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ	13
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА	15
ДОДАТКИ	17
Додаток 1. Орієнтовна тематика магістерських робіт на відділенні журналістики ДВНЗ «УжНУ»	17
Додаток 2. Зразок оформлення титульної сторінки та змісту дипломної роботи магістра	18
Додаток 3. Зразок оформлення літератури	20
Додаток 4. Зразок оформлення автореферату магістерської роботи	25
Додаток 5. Зразок бланка відгука наукового керівника	44
Додаток 6. Зразок бланка рецензії на магістерську роботу	45

ПЕРЕДМОВА

Виконання кваліфікаційної роботи магістра є одним із важливих компонентів освітньої програми спеціальності 061 «Журналістика». Дипломна робота – це обов’язкова складова підсумкової атестації та завершальний етап навчання студента. У кваліфікаційній роботі магістрант демонструє набуті під час навчання знання та реалізує свій науковий потенціал. За традицією, темарій магістерських робіт формується на підставі дослідницьких уподобань та пріоритетів молодих науковців. При цьому як керівники, так і виконавці кваліфікаційних підсумкових робіт спираються на Положення про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет», відповідно до якого дипломна робота передбачає «систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань зі спеціальності та застосування їх при вирішенні конкретних наукових, технічних, економічних виробничих та інших завдань; розвиток навичок самостійної роботи й оволодіння методикою дослідження та експерименту, що пов’язані із темою роботи (проєкту)».

Відповідно до Положення про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет», «якщо навчальним планом передбачена атестація у формі захисту дипломної роботи (дипломного проєкту), то у графіку освітнього процесу виділяється час для її написання: не менш ніж 4 тижні (6 кредитів ЄКТС) за освітнім ступенем бакалавра та не менш ніж 8 тижнів (12 кредитів ЄКТС) за освітнім ступенем магістра». Навчальним планом спеціальності 061 «Журналістика» на виконання дипломної роботи передбачено 8 тижнів у третьому навчальному семестрі. Крім того, над завданнями, пов’язаними з дипломною роботою, студенти працюють упродовж чотирьох тижнів науково-дослідницької практики, у межах дисциплін «Медіадослідження» / «Академічне мовлення», «Українське журналістикознавство» та ін.

У цих методичних порадах подаємо найважливіші аспекти, що стосуються наукової діяльності студента магістратури. Корисною буде інформація про методику журналістикознавчих досліджень, обов’язки наукового керівника, вимоги до виконання дипломної роботи, апробації, захисту тощо.

Докладніше про все зазначене можна, зокрема, ознайомитися з підготовлених викладачами кафедри журналістики філологічного факультету УжНУ видань, на основі яких сформовано ці рекомендації:

- Шаповалова Г.В., Шебештян Я.М. Гостримо перо. Основи журналістикознавчих розвідок. Ужгород: Карпати, 2012. 168 с.
- Магістратура з журналістики : навч.-метод. посіб. для підгот. до вступ. випробувань / [Путрашик Василь Іванович, Шаповалова Галина Валентинівна, Шаркань Василь Васильович, Шебештян Ярослава Михайлівна, Шумицька Галина Василівна]. Ужгород : Бреза, 2014. 254 с.

- Шебештян Я.М., Шаповалова Г.В. Науково-дослідницька та педагогічна практика студента вищої школи: зміст, засади, вимоги. Ужгород: Гражда, 2017. 132 с.
- Шебештян Я.М. Засади наукової роботи: навчально-методичні матеріали до курсу «Основи наукових досліджень» для студентів, які опановують журналістський фах. Ужгород: Гражда, 2015. 56 с.

ПРИНЦИПИ І МЕТОДИ ЖУРНАЛІСТИКОЗНАВЧИХ РОЗВІДОК

Як і будь-яка галузь знань, журналістика як наука – це одна з форм суспільної свідомості, яка відображає світ. Одночасно вона є й системою знань / напрямом знань про закономірності розвитку природи і суспільства та способи впливу на світ. Наукове пізнання – особлива й відносно самостійна діяльність. Зважаючи на те, що це цілеспрямована пізнавальна робота, вона багатокомпонентна й складається із пізнавальної діяльності (її здійснюють спеціально підготовлені групи людей чи окремі індивідууми, зокрема й магістранти), об'єктів пізнання (у нашому випадку – соціальні комунікації), наукових методів, інструментів пізнання, а також історично сформованих логічних форм, мовних засобів (метамова соціальних комунікацій та загальнонаукова термінологія), цілей і результатів пізнання.

Усі форми гносеології актуальні і в журналістикознавчій діяльності. Нагадаємо, що до них належать *ідея* (думка, загальне поняття про предмет чи явище; форма наукового пізнання, котра відображає зв'язки, закономірності дійсності, спрямована на її перетворення та ін.), *проблема* (складна форма наукового пізнання, оскільки включає знання про незнання і передбачення можливості наукового відкриття), *гіпотеза* (один з варіантів вирішення проблеми, істинність якої ще не встановлена й не доведена, засіб переходу від невідомого до відомого, від неточного до більш повного й точного і т. д.), *концепція* (спосіб розуміння, пояснення, тлумачення основної ідеї теорії, в основному доведене вираження змісту теорії), *теорія* (найбільш адекватна форма, струнка, логічна система достовірних, глибоких знань).

Пошукова діяльність магістранта може втілюватися в різних видах наукових досліджень – фундаментальних теоретичних, цілеспрямованих теоретичних, прикладних наукових. Однак, як доводить практика, у магістерських роботах нерідко проблематика вимагає поєднання теоретичного й прикладного аспектів. Крім того, потреба інтердисциплінарних підходів у дослідженні соціокомунікаційних явищ вимагає й різнорівневих праць. Так, майже обов'язковим уже є поєднання емпіричного (фіксування фактів, спостереження реальних об'єктів, проведення експериментів тощо) й теоретичного (опертя на систему знань, залучення різноманітних теорій, прагнення їх доповнення чи створення і т. д.) рівнів наукового пізнання.

Першоосновою наукової журналістської діяльності є принципи сучасної наукової гносеології. Магістрант під час вивчення явищ, фактів будь-якої складності впродовж усієї своєї роботи спирається на принципи *об'єктивності* (визнання об'єктивного існування дійсності як об'єкта дослідження, не залежного від свідомості суб'єкта – науковця), *пізнаваності* (усвідомлення того, що світ пізнаваний, людські знання можуть давати адекватне відображення дійсності, тобто істинну картину певного фрагмента дійсності, зокрема й соціальнокомунікаційного), *активного творчого відображення* (розуміння

цілеспрямованості наукового пошуку, творчого начала в науковій діяльності), *діалектики* (учений усвідомлює закони діалектики, враховує їх під час дослідження, оперує категоріальним апаратом – загальне / часткове, закономірне / спорадичне, система / елемент системи та ін.), *практики* (розуміння суспільно-історичної практики / предметно-чуттєвої діяльності людини, що є основою та рушійною силою розвитку соціуму, а також критерієм істини, хоча й не абсолютним), *історизму* (врахування історичних обставин досліджуваного об'єкта, його причин виникнення та перспектив), *конкретності істини* (усяке наукове спостереження має сенс лише в конкретних умовах місця й часу).

Методи наукової роботи реалізуються у зв'язку з сучасною науковою гносеологією. Зауважимо, що є різні класифікації методів, однак усі вони зводяться до кількох груп: *загальнологічні / загальнонаукові та спеціальні; емпіричні й теоретичні.*

Із великого спектру наукових методів магістрант повинен дібрати оптимальні, тобто такі, застосування яких буде результативним саме в його дослідженні. Журналістикознавчі розвідки передбачають застосування методів на всіх етапах розробки наукової проблеми: накопичення матеріалу, збір інформації (первинні методи); обробка дібраних фактів, їх кількісний і якісний аналіз, систематизація, класифікація тощо (вторинні методи); перевірка отриманих результатів, виявлення постійних і змінних характеристик та ін. (верифікаційні методи). Отже, серед основних методів варто звернути увагу на такі: *спостереження* (система фіксування та реєстрації властивостей і зв'язків досліджуваного об'єкта в природних умовах; застосовується з урахуванням мотивації науковця, особливостей об'єкта, обраних засобів і допомагає зафіксувати його певні властивості і зв'язки, хоча й не дозволяє повністю розкрити їх природу, сутність, еволюцію), *вимірювання* (спрямований на фіксацію та реєстрацію кількісних особливостей об'єкта і здійснюється переважно інструментально, тобто за допомогою приладів), *експеримент* (метод емпіричного рівня, за допомогою якого об'єкт вивчають у спеціально створених умовах, які уможливають з'ясування специфіки і закономірностей явища; передбачає здійснення таких операцій, як визначення мети і завдань; обґрунтування умов і принципів його проведення; вибір технічних засобів; спостереження, вимірювання, фіксація отриманих даних; статистична обробка результатів; класифікація), *аналіз* (процес уявного або фактичного поділу предмета на складові частини – аспекти, ознаки, властивості, відношення – з метою ґрунтовного вивчення їх і об'єкта в цілому; дозволяє встановити його будову, виокремити суттєве і несуттєве, пізнати окреме як елемент єдиного складного утворення), *синтез* (дослідження предмета шляхом пізнання його як єдиного цілого, у єдності і взаємозв'язку його частин; процес поєднання складових предмета, розчленованих під час аналізу).

Мета і завдання пізнання об'єкта зумовлює застосування різних видів аналізу та синтезу. *Емпіричний* (прямий) аналіз і синтез використовують на ознайомчому етапі, який передбачає виділення частин об'єкта, з'ясування диференційних ознак і властивостей. Дослідити сутність об'єкта дозволяє

елементарно-теоретичний (зворотний) аналіз і синтез, що ґрунтується на припущеннях, розумінні причиново-наслідкових зв'язків, тобто на теоретичних міркуваннях. *Структурно-генетичний* аналіз і синтез уможлиблює поглиблене пізнання сутності об'єкта за рахунок вичерпного вивчення причиново-наслідкових зв'язків елементів і компонентів явища, а також чинників, що впливають на його формування і функціонування.

Крім зазначених методів, застосовуються також інші загальнонаукові методи, як-от: *абстрагування* (відволікання від окремих властивостей предмета та зосередження уваги на тих характеристиках, які безпосередньо стосуються предмета дослідження; дозволяє виявити сутність явищ і схематизує динамічну дійсність, чим і забезпечує вивчення певних особливостей предмета в чистому вигляді; доповнює аналіз, синтез тощо), *узагальнення* (з'ясування загальних характеристик і властивостей об'єкта, перехід від часткового до загального, від менш до більш загального), *індукція* (спосіб міркування від окремого до загального, що дозволяє обґрунтувати певну гіпотезу або припущення), *дедукція* (виступає в єдності з індукцією та спрямований на пошук істинного знання про окреме на основі загальних принципу та закономірностей; аксіома про те, що все стверджуване або заперечуване відносно всього класу предметів є стверджуваним або заперечуваним відносно кожного предмета цього класу, – логічне підґрунтя дедуктивного методу), *моделювання* (опосередкований метод дослідження, зміст якого у створенні і вивченні копії об'єкта наукового інтересу – моделі, які можуть бути матеріальними та ідеальними; способом логічного моделювання є *ідеалізація*, а її результати тісно пов'язані з емпіричним рівнем наукового пізнання, оскільки з гіпотетичного мінімуму ознак об'єктів виводяться й узагальнюються закони їхнього функціонування), *аксіоматичний* метод (спрямований на побудову наукової теорії, деякі з тверджень якої сприймаються як вихідні аксіоми, при цьому вони повинні бути істинними і не суперечити одна одній), *гіпотетико-дедуктивний* метод (полягає у висуненні гіпотез про причини досліджуваних явищ і формулюванні шляхом дедукції висновків щодо аналізованого об'єкта), *історичний* метод (спрямований на вивчення об'єктивного розвитку об'єкта, реальної його історії з усією її специфікою; спосіб мисленнєвого відтворення історичного процесу в його хронологічній послідовності та конкретності), *логічний* метод (полягає у мисленнєвому відтворенні реального процесу розвитку об'єкта та сприяє відображенню основних етапів і якісних особливостей еволюції явища; дозволяє розкрити роль окремих елементів системи у складі цілого).

Усі згадані методи застосовуються у наукових дослідженнях не автономно, а комплексно і є знаряддям інтерпретації та перетворення світу. Журналістикознавець повинен враховувати, що необхідність використання кожного методу зумовлена особливостями об'єкта, предмета пізнання і законами їх розвитку. Тобто обраний метод має бути адекватним об'єкту дослідження.

Отже, в журналістикознавчих розвідках застосовуються різноманітні методи, котрі, з огляду на об'єкт вивчення, мають специфіку вияву й застосовуються для опрацювання і теоретичного, й емпіричного матеріалу.

Наукова діяльність, як ми вже зазначили, багатокomпонентна і складна, однак магістрант не є новачком у ній – під час бакалаврату, як це й передбачено програмою, він виконував курсові роботи, набував досвіду, а тому готовий до реалізації більш-менш самостійного дослідження, яке в результаті виконання й захисту може засвідчити його освітньо-науковий рівень. Звичайно, така робота передбачає консультації більш досвідченого, уже сформованого науковця. Роль керівника не зводиться до вчитування тексту роботи, вона важливіша: він визначає напрям дослідження, працює над формулюванням теми, сприяє розробці концепції, формуванню емпіричної та теоретичної баз, а також контролює всі етапи реалізації наукового задуму. Пропонуємо найбільш суттєві тези з Положення про дипломну роботу в ДВНЗ «УжНУ».

ОБОВ'ЯЗКИ НАУКОВОГО КЕРІВНИКА

Науковим керівником дипломної роботи магістра зазвичай призначається доктор наук, професор чи кандидат наук, доцент. Науковий керівник доводить до відома студента вимоги щодо змісту й оформлення роботи, терміни її підготовки, допомагає студентові розробити календарний графік виконання роботи, видає здобувачеві вищої освіти завдання (затверджується завідувачем кафедри) із зазначенням термінів виконання, рекомендує літературу, під час консультацій надає організаційну та науково-методичну допомогу.

Крім того, керівник контролює хід виконання роботи відповідно до встановлених термінів та інформує під час засідань кафедру про ступінь готовності дослідження.

Після надання студентом тексту роботи науковий керівник перевіряє відповідність її змісту й оформлення встановленим вимогам, а також готує відгук із висновком про можливість допустити роботу до захисту. Відгук повинен містити характеристику всіх розділів роботи, інформацію про ступінь самостійності дослідження, старанність та ініціативність студента, його схильність до наукових досліджень. Крім того, у відгуку може бути інформація про участь студента в наукових семінарах та конференціях. Керівник не пропонує у відгуку оцінку дипломної роботи, а рекомендує або не рекомендує допустити її до захисту.

ВИКОНАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

Журналістичнознавчі дослідження різних видів і форм стосуються таких найважливіших аспектів, як історія соціальних комунікацій, теорія та практика медіа. Звичайно, наукові журналістські розвідки стосуються багатьох різноманітних напрямів і проблем, часто дотичних до інших галузей, зокрема філософії, історії, політології, соціології, медіалінгвістики тощо, та, відповідно, потребують комплексного підходу, чіткого окреслення пріоритетних вимірів і стрункого, логічного плану.

Дуже важливим етапом виконання магістерського кваліфікаційного дослідження вважаємо вибір напряму наукового пошуку та формулювання теми.

Тому пропонуємо молодим науковцям насамперед ознайомитися з найбільш суттєвими позиціями щодо виконання дипломної роботи магістра в ДВНЗ «Ужгородський національний університет», регламентованими «Положенням про дипломну роботу (дипломний проект)» (затверджене вченою радою ДВНЗ «УжНУ» (протокол № 14 від 13.12.2016), уведене в дію наказом ректора № 225/01-17 від 13.12.2016).

Тематика дипломних кваліфікаційних робіт магістра затверджується на засіданні кафедри журналістики на початку навчального року (орієнтовний перелік тем див. у Додатку 1). Теми можуть бути запропоновані науково-педагогічними працівниками кафедри, здобувачами вищої освіти, роботодавцями та іншими стейкхолдерами. Студенти можуть обрати тему дослідження із запропонованого кафедрою журналістики переліку або запропонувати свій варіант.

Тема дипломної роботи магістра може продовжувати тематику виконаних студентом раніше курсових робіт, дипломної роботи бакалавра.

Теми дипломних робіт та наукові керівники затверджуються деканом філологічного факультету на підставі подання завідувача кафедри журналістики не пізніше, ніж за чотири місяці до захисту.

Архітектоніка магістерської роботи

Магістерська робота є результатом повноцінного наукового дослідження, оформлення якого передбачає наявність обов'язкових компонентів:

- титульної сторінки (див. зразок у Додатку 2);
- анотації українською та англійською мовами (див. зразок у Додатку 4);
- змісту (подається на початку роботи) (див. зразок у Додатку 2);
- переліку умовних позначень, скорочень і термінів (за необхідності);
- вступу;
- основної частини;
- висновків;
- списку використаної літератури (за необхідності й інших джерел);
- додатків (за необхідності).

Зауважимо: журналістичкознавче дослідження втілюється за допомогою засобів наукового стилю сучасної української літературної мови з активним залученням терміноапарату соціальних комунікацій.

Вступ містить постановку проблеми, окреслення й обґрунтування теми, характеристику її актуальності; визначення основних аспектів та огляд літератури (може бути окремим розділом); окреслення новизни; формулювання об'єкта й предмета дослідження; визначення джерел емпіричного матеріалу, хронологічних і просторових меж дослідження; фіксування мети й завдань роботи; обґрунтування методики дослідження у зв'язку з поставленими завданнями, визначеними аспектами й очікуваними результатами; теоретичне й практичне значення результатів роботи; інформацію про апробацію результатів

дослідження (на наукових конференціях, семінарах, у публікаціях тощо) та структуру роботи.

Основна частина складається з розділів, назви й зміст яких узгоджуються з окресленими у вступі основними аспектами дослідження та визначеними завданнями. Розділи бажано структурувати на підрозділи (пункти, підпункти, параграфи). У тексті роботи має чітко простежуватися залучений емпіричний матеріал (його слід подавати курсивом), теоретичні обґрунтування, що апелюють до різних наукових джерел (необхідно послідовно оформляти покликання на них) та власні узагальнення, висунені положення, котрі мають зберігати логічний зв'язок з усім зазначеним та бути переконливо аргументованими. Кожен розділ повинен завершуватися лаконічними висновками до нього.

У *висновках* до всієї роботи автор логічно (відображаючи пріоритетність і послідовність окреслених на початку завдань, а відповідно й розділів) викладає основні результати власного дослідження, а також може відзначити недосліджені, перспективні питання наукової проблеми магістерської розвідки.

Список використаної літератури є обов'язковим компонентом наукової роботи та оформлюється за чинним державним стандартом (див. Додаток 3). Однак можна не обмежуватися списком наукової літератури, а окремо сформулювати список використаних емпіричних джерел, архівних матеріалів, офіційно-ділових документів тощо. Наукову літературу зазвичай розміщують за абеткою, хоча можна також задіяти принцип порядку появи покликань у тексті або в хронологічну послідовність.

Необов'язковими компонентами є *список скорочень* (як правило, нестандартизованих авторських або значної кількості стандартизованих аббревіатур і т. ін.), *додатки* (індекс найменувань, ілюстративний матеріал, словник запропонованих автором термінів та їх дефініцій тощо). Необхідність наявності додатків може бути зумовлена проблемою, темою, авторською інтерпретацією і т. д.

Вимоги до оформлення

Орієнтовний обсяг магістерської роботи – 80-90 сторінок (без урахування додатків). Подаємо вимоги щодо оформлення наукових робіт.

Робота оформляється за допомогою комп'ютерної техніки з використанням текстового редактора Microsoft Word: шрифт – Times New Roman, розмір шрифту – 14 pt. Роботу друкують на одному боці аркуша білого паперу формату А4 (210x297 мм) через 1,5 міжрядкового інтервалу, залишаючи поля таких розмірів: ліве – 30 мм, праве – 10 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм.

Кожний розділ починається з нової сторінки.

Бібліографічний опис списку використаних джерел у магістерській роботі оформлюється з урахуванням Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» та може обмежуватися обов'язковою

інформацією, необхідною для однозначної ідентифікації цього джерела (див. Додаток 3).

Дотримання принципів академічної доброчесності

Крім рекомендацій щодо оформлення літератури, дотримання норм наукового стилю, надзвичайно важливим є врахування вимог академічної доброчесності.

В Ужгородському національному університеті діє Положення про академічну доброчесність, відповідно до якого *академічна доброчесність* – це сукупність етичних принципів та визначених законами України правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Порухеннями академічної доброчесності вважаються академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання.

Порухенням етичних норм наукової діяльності (згідно з Положенням про академічну доброчесність) є:

- виконання на замовлення та (або) продаж академічних текстів (контрольних, курсових, дипломних робіт, дисертаційних досліджень і навчальної літератури);
- порушення методики виконання досліджень;
- академічна фальсифікація та фабрикація; публікація вигаданих результатів досліджень;
- приписування результатів колективної діяльності одній або окремим особам без узгодження з іншими учасниками авторського колективу або внесення до списку авторів наукової чи навчально-методичної праці осіб, які не брали участь у створенні наукового продукту;
- оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства, без належного оформлення посилань.

У тексті магістерської роботи, як і в інших видах наукових досліджень, обов'язковим є дотримання правил щодо покликання на джерела інформації.

За достовірність результатів магістерської роботи відповідає студент (автор роботи) та науковий керівник.

Кваліфікаційні роботи, підготовлені студентами, підлягають обов'язковій перевірці на академічний плагіат.

АПРОБАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЗАХИСТ МАГІСТЕРСЬКОЇ РОБОТИ

Результати наукового дослідження студента магістратури оприлюднюються поетапно під час її виконання та загалом на завершальному етапі. Так, науковець може обговорити свої спостереження під час регулярних наукових семінарів на відділенні журналістики УжНУ студентських конференцій, у тому числі й університетських, загальноукраїнських та міжнародних. А основні наукові положення, більш-менш сформоване уявлення про досліджувану проблему можна продемонструвати в процесі попереднього захисту на засіданні кафедри журналістики. В остаточному варіанті магістерської роботи здобувач може врахувати висловлені зауваження, результати наукової дискусії і т. ін. Що, безперечно, якісно вплине на рівень виконаної роботи.

До захисту кваліфікаційної роботи магістра подається автореферат – короткий зміст виконаної роботи, оформлений відповідно до вимог (див. Додаток 4).

Підставою для прийняття рішення про присудження випускникові кваліфікації є захист дипломної роботи.

До захисту може бути допущений студент, який успішно пройшов попередній захист на кафедрі журналістики. Попередній захист зазвичай проходить не пізніше, ніж за місяць до захисту.

Студент подає завершену дипломну роботу на кафедру журналістики. Науковий керівник роботи перевіряє роботу і передає завідувачеві кафедри разом із письмовим відгуком.

Рішення про допуск роботи до захисту приймається на засіданні кафедри, відповідну позначку робить завідувач кафедри на дипломній роботі. У випадку, якщо завідувач кафедри не вважає за можливе допустити студента до захисту, це питання розглядається на засіданні кафедри за участі керівника роботи.

Допущена до захисту дипломна робота спрямовується на рецензію. Рецензентом зазвичай виступає людина, яка компетентна в тематиці дослідження, має науковий ступінь та/або досвід практичної роботи за спеціальністю. Рецензент визначає, якою мірою дипломна робота відповідає встановленим вимогам, та пропонує оцінку за шкалою ЄКТС, 100-бальною та національною шкалою. Рецензія повинна містити повну експертизу роботи щодо актуальності теми, наукової та/або прикладної цінності, новизни одержаних результатів. Негативна рецензія не є підставою для недопуску роботи до захисту.

Завідувач кафедри журналістики подає роботу та рецензію голові екзаменаційної комісії для ознайомлення не пізніше ніж за день до захисту.

Відповідно до Положення про атестацію здобувачів вищої освіти та екзаменаційну комісію у Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет», «Випускова кафедра не пізніше ніж за день до захисту дипломних робіт (проектів) подає Секретарю: виконані дипломні роботи (проекти) з висновком завідувача кафедри про допуск до

захисту; письмовий відгук керівника про дипломну роботу (проект); письмові рецензії на дипломну роботу (проект); довідки підприємств, установ, організацій про дозвіл на використання їх матеріалів при написанні дипломної роботи (проекту) – за наявності; довідки або акти про впровадження наукових досліджень, листи-замовлення підприємств на виконання дипломного проекту (дипломної роботи) – за наявності; копії публікацій студентів за їх наявності».

Процедура захисту передбачає виступ здобувача відповідно до регламенту, оприлюднення рецензії, реакцію автора на зауваження рецензента, обговорення результатів дослідження / дискусію, прикінцеве слово магістранта. Щодо процедури захисту в названому вище положенні зазначено: «Проведення Засідання комісії при захисті дипломної роботи (проекту) включає: оголошення Секретарем прізвища, імені та по батькові студента, теми його роботи (проекту); оголошення здобутків студента (наукових, творчих, рекомендацій випускової кафедри); доповідь студента у довільній формі про сутність проекту (роботи), основні технічні (наукові) рішення, отримані результати та ступінь виконання завдання; демонстрацію експерименту; залежно від часу, який необхідний для демонстрації експерименту в повному обсязі, або можливості розміщення експериментального обладнання, макетів, зразків тощо демонстрація може проводитися або безпосередньо на засіданні комісії, або напередодні захисту в лабораторії, де знаходиться експериментальний зразок, у присутності членів комісії, яким Головою державної комісії доручено ознайомлення з експериментальною частиною проекту (роботи); відповіді на запитання членів екзаменаційної комісії; оголошення Секретарем відгуку керівника або виступ керівника зі стислою характеристикою роботи випускника в процесі підготовки роботи (проекту); оголошення Секретарем рецензій на роботу (проект); відповіді студента на зауваження керівника та рецензентів; оголошення Голови державної комісії про закінчення захисту».

Оцінювання захисту дипломних робіт здійснюється за 100-бальною, ЄКТС і національною («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») шкалою.

У разі, якщо захист дипломної роботи магістра визнається незадовільним, екзаменаційна комісія встановлює, чи може здобувач подати на повторний захист ту саму роботу з доопрацюванням, чи він зобов'язаний опрацювати нову тему, визначену кафедрою. Повторний захист дипломної роботи на здобуття ступеня магістра можливий не раніше ніж через 6 місяців після невдалої спроби захисту.

Захищені дипломні роботи зберігаються на кафедрі журналістики протягом п'яти років.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Література

1. Ботвина Н. В. Офіційно-діловий та науковий стилі української мови: [навч. посіб.]. К.: Артек, 1998. 190 с.
2. Іванов В.Ф. Основні теорії масової комунікації і журналістики: Навчальний посібник / За науковою редакцією В.В. Різун. К.: Центр Вільної Преси, 2010. 258 с
3. Квіт С. Масові комунікації. Друге видання, виправлене і доповнене. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2018. 352 с.
4. Коваль А. П. Науковий стиль сучасної української літературної мови. Структура наукового тексту. К., 1970. 360 с.
5. Магістратура з журналістики : навч.-метод. посіб. для підгот. до вступ. випробувань / [Путрашик Василь Іванович, Шаповалова Галина Валентинівна, Шаркань Василь Васильович, Шебештян Ярослава Михайлівна, Шумицька Галина Василівна]. Ужгород : Бреза, 2014. 254 с.
6. Приклади оформлення використаних джерел / ВД «Академперіодика» НАН України. URL: <https://www.nas.gov.ua/publications/news/Documents/%D0%9E%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB.pdf>
7. Різун В.В. Методи наукових досліджень у журналістикознавстві: Навчальний посібник / В.В. Різун, Т.В. Скотникова. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». 2005. 104 с.
8. Різун В.В. Теорія масової комунікації: підруч. для студ. галузі 0303 «журналістика та інформація» / В.В. Різун. К.: Видавничий центр «Просвіта», 2008. 260 с.
9. Трачук Т. А. Українське журналістикознавство (історичний аспект): навчальний посібник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2013. 240 с.
10. Шаповалова Г.В., Шебештян Я.М. Гостримо перо. Основи журналістикознавчих розвідок. Ужгород: Карпати, 2012. 168 с.
11. Шебештян Я.М. Засади наукової роботи: навчально-методичні матеріали до курсу «Основи наукових досліджень» для студентів, які опановують журналістський фах. Ужгород: Гражда, 2015. 56 с.
12. Шебештян Я.М., Шаповалова Г.В. Науково-дослідницька та педагогічна практика студента вищої школи: зміст, засади, вимоги. Ужгород: Гражда, 2017. 132 с.

Нормативні документи

13. Наказ МОН «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-17#Text>
14. Положення про атестацію здобувачів вищої освіти та екзаменаційну комісію у Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський

- національний університет». URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/11070>
15. Положення про організацію освітнього процесу в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет». URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/31357>
16. Положення про академічну доброчесність в Ужгородському національному університеті. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/12223>
17. Положення про дипломну роботу (дипломний проект). URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/11106>

ДОДАТКИ

Додаток 1. Орієнтовна тематика магістерських робіт на відділенні журналістики ДВНЗ «УжНУ»

- ЗМІ як інструмент пропаганди в умовах тоталітарного суспільства (на матеріалі публікацій на релігійну тематику у закарпатській періодиці).
- Концептуально-тематичні особливості сучасної української публіцистики (за матеріалами газети «Дзеркало тижня» 2017/2018 рр.).
- Актуальні питання сучасного журналістикознавства на Закарпатті.
- Засоби маніпуляції, провокації та абсурду в соціально-політичній сатирі онлайн-видання «UaReview».
- Документалістика як інструмент вивчення історії краю (на прикладі Закарпаття).
- Персоніфікований образ ведучого телеінтерв'ю в сучасному українському телеефірі (на прикладі програм «Рандеву» та «В гостях у Гордона»).
- Відкриті дані як основа для створення сучасних журналістських матеріалів.
- Екологічні проблеми в медіапросторі Закарпаття (на прикладі газет «Карпатський об'єктив», «РІО» та електронних видань «Varosh», «Zaholovok»).
- Інтернет-радіо «Skovoroda» як приклад формування сучасного інформаційного онлайн-простору в Україні.
- Якісна українська преса для дітей: основні ознаки, функції, проблеми.
- Висловлювання ворожнечі як проблема в інтернет-виданнях (на прикладі онлайн-часописів Закарпаття та Одещини).
- Вотергейт і вагнергейт крізь призму ролі національної журналістики у забезпеченні демократичних цінностей.
- Висвітлення проблеми адаптації до мирного життя учасників бойових дій на Донбасі в сучасному українському телепросторі (на матеріалі телеканалів «5 канал» та «1+1»).
- Блог у структурі видання «Українська правда»: сучасний соціально-комунікаційний дискурс.
- Hard-інтерв'ю в українському телевізійному просторі: проблеми балансу думок, об'єктивності та авторського тлумачення подій і фактів.
- Гендерний дискурс у медіапросторі України (на матеріалі онлайн-видань «Українська правда» та «Varosh»).
- Питання свободи слова та захисту журналістів в Україні як об'єкт інформаційної діяльності міжнародних журналістських організацій (2014–2020).

Додаток 2. Зразок оформлення титульної сторінки та змісту дипломної роботи магістра

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ

Реєстраційний номер 1

Дата 29.11.2019р.

На правах рукопису
УДК 316.77:070(100+477)

КРАВЕЦЬ ДЕНИС ОЛЕКСАНДРОВИЧ

ВІДКРИТІ ДАНІ ЯК ОСНОВА ДЛЯ СТВОРЕННЯ СУЧАСНИХ ЖУРНАЛІСТСЬКИХ МАТЕРІАЛІВ

Кваліфікаційна робота магістра

Галузь знань: 06 – «Журналістика»
Спеціальність: 061 – «Журналістика»
Спеціалізація: – «Журналіст»

Допущено до захисту:
завідувач кафедри журналістики,
док. наук із соціал. комун.,
Ю.М.Бідзіля [підпис]
«03» фрудня 2019 рік

Науковий керівник:
док. н. із соціал. комун.,
проф. Ю.М.Бідзіля

Ужгород – 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. Зародження та основні етапи формування концепції відкритих даних	
1.1. Перші журналістські матеріали, основою яких стали масиви даних.....	12
1.2. Зародження та формування концепції відкритих даних.....	18
1.3. Відкриті дані як стандарт демократичного суспільства та новий інструмент журналістики.....	28
РОЗДІЛ II. Відкриті дані в українському інформаційно-комунікаційному просторі	
2.1. Створення системи відкритої інформації в Україні: аналіз Єдиного державного веб-порталу відкритих даних.....	46
2.2. Проблеми репрезентації відкритих даних і журналістики даних в умовах українських реалій.....	60
2.3. Недержавні портали «відкритих даних» як спосіб комерціалізації Open Data в Україні.....	71
РОЗДІЛ III. Особливості застосування відкритих даних у журналістській практиці	
3.1. Використання відкритих даних для створення журналістських матеріалів.....	86
3.2. Методи пошуку «історії» та способи використання відкритих даних у журналістських матеріалах.....	105
3.3. Перспективи використання відкритих даних у журналістиці.....	111
ВИСНОВКИ	116
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	120

Додаток 3. Зразок оформлення літератури

Подано за джерелом: Приклади оформлення використаних джерел / ВД
«Академперіодика» НАН України. URL:

<https://www.nas.gov.ua/publications/news/Documents/%D0%9E%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BB.pdf>

КНИГИ

Однотомні видання

Один автор

Федорова Л.Д. З історії пам'яткоохоронної та музейної справи у Наддніпрянській Україні. 1870-ті — 1910-ті рр. Київ, 2013. 373 с.

Два і більше авторів

Zhovinsky E.Ya., Kryuchenko N.O., Paparyha P.S. Geochemistry of Environmental Objects of the Carpathian Biosphere Reserve. Kyiv, 2013. 100 p.

Людський розвиток в Україні: трансформація рівня життя та регіональні диспропорції: у 2-х т.: кол. моногр. Київ, 2012. 436 с.

Без автора

Збірник

Софія Київська: Візантія. Русь. Україна. Вип. II. Київ, 2012. 464 с.

Матеріали конференцій, з'їздів, тези доповідей

Физика импульсных разрядов в конденсированных средах. Материалы XVI Международной научной конференции (19—22 авг. 2013, г. Николаев). Николаев, 2013. 253 с.

Багатотомні видання

Видання загалом

Енциклопедія історії України: у 10 т. Київ: Наук. думка, 2013. Т. 10. 784 с.

Окремий том

Dark energy and dark matter in the Universe. In three vol. Vol. 3. Dark matter: Observational manifestation and experimental searches. Kyiv: Akadempriodyka, 2015. 356 p.

Серіальні та продовжувані видання

Газета

Світ: всеукр. тижн. / засн.: Мін-во освіти і науки України, Нац. акад. наук України. 1997, квітень — . Київ. Щотиж.
1997, № 1—5.

Журнал

Вісник Національної академії наук України: загальнонаук. журн. / засн.: Нац. акад. наук України. 1928, жовтень — . Київ. Щоміс.
2016, № 1—12.

Бюлетень

Бюлетень Міністерства юстиції України : наук. журн. / засн.: Мін-во юст. України. 1999— . Київ. Щоміс.
2016, № 6, 24 с.

Продовжуваний збірник

Наука України у світовому інформаційному просторі: серія / засн.: Нац. акад. наук України. 2008— . Київ: Академперіодика.

ІНШІ ВИДАННЯ

Законодавчий матеріал

Про видавничу справу: Закон України від 05.06.1997 № 318/97-ВР. Київ: Парламентське видавництво, 2015. 24 с.

Правила

Правила пожежної безпеки в Україні. Затв. Мін-вом внутріш. справ України 30.12.2014. Чинний від 10.04.2015. Київ: Техніка, 2003. 157 с.

Збірник стандартів

Правила учета электрической энергии: сб. основных норматив.-техн. док., действующих в обл. учета электроэнергии. Москва, 2002. 366 с.

Окремий стандарт

ДСТУ 3017-2015. Видання. Основні види. Терміни та визначення. Київ, 2016. 42 с.

Авторське свідоцтво

А. с. 1810306 СССР, МКИ5 С 02 F 1/469. Способ деминерализации водных растворов / В.Д. Гребенюк, Н.П. Стрижак, В.В. Гончарук, А.О. Самсоны-Тодоров, А.В. Гречко. № 4934753; заявл. 08.05.91; опубл. 23.04.93, Бюл. № 15.

Патент

Пат. КМ 98077 Україна. Спосіб одержання йодиду цезію або йодиду натрію для вирощування монокристалів. Опубл. 10.04.2015.

Заявка

Заявка u 2014 06343 Україна, МПК (2014.04) B01J 13/00. Спосіб отримання колоїдного розчину наночасток срібла / О.А. Півоваров, М.І. Воробйова (Україна); заявник та патентовласник ДВНЗ "Укр. держ. хім.-технол. ун-т". № u 2014 06343; заявл. 10.06.14.

Каталог

Національна академія наук України. Анотований каталог книжкових видань 2008 року Київ: Академперіодика, 2009. 444 с.

Препринт

Панасюк М. І., Скорбун А. Д., Сілюшної Б. М. Про точність визначення активності твердих радіоактивних відходів гамма-методами. Чорнобиль: Ін-т пробл. безпеки АЕС НАН України, 2006. 7, [1] с. (Препринт. НАН України, Ін-т пробл. безпеки АЕС; 06-1).

Автореферат дисертації

Старовойт С. В. Видавнича діяльність Національної академії наук України у 1918—1933 рр. : автореф. дис. ... канд. іст. наук. Київ, 2003. 20 с.

ЧАСТИНА ВИДАННЯ

Стаття із журналу, збірника, розділ книги

Незалежно від кількості авторів у позатекстовому переліку бібліографічних посилань (списку літератури)

Яцків Я. С., Радченко А. І. Про ефективність видання наукових журналів в Україні. *Вісн. НАН України*. 2012. № 6. С. 62—67.

Назарчук З. Т. Дифракция E-поляризованных электромагнитных волн на цилиндрическом экране с сечением в виде ломаной кривой. *Волны и дифракция*. Тбилиси, 1985. Кн. 1. С. 507—511.

Скальський В. Р. Становлення методу акустичної емісії в установах Західного наукового центру. *Теорія і практика раціон. проектування, виготовлення і експлуатації машинобуд. конструкцій*: Праці 2 міжнар. наук.-техн. конф. (Львів, 11—13 лист. 2010). Львів, 2010. С. 9—10.

Рецензія

Касьянов Г. Глобальна еволюція людства: культурно-цивілізаційний вимір. *Вісн. Кн. палати*. 2001. № 12. С. 14—15.

Рец. на кн.: Шейко В. Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець ХІХ — початок ХХ ст.): монографія: у 2 т. Харків, 2001. Т. 1. 520 с. ; т. 2. 400 с.

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ ВІДДАЛЕНОГО ДОСТУПУ

Опис ресурсу загалом

Наукові публікації і видавнича діяльність НАН України. Київ, 2007. URL: <http://www.nas.gov.ua/publications> (дата звернення: 19.03.2014).

Опис частини електронного ресурсу у позатекстовому переліку бібліографічних посилань (списку літератури)

Garfield E. More on the ethics of scientific publication: abuses of authorship attribution and citation amnesia undermine the reward system of science. *Essays of an information scientist*. URL: <http://www.garfield.library.upenn.edu/essays/v5p621y1981-82.pdf> (Last accessed: 16.04.2013).

НЕОПУБЛІКОВАНІ ВИДАННЯ

Звіт про науково-дослідну роботу

Розвиток науково-видавничої справи на початковому та сучасному етапах діяльності Національної академії наук України: звіт про НДР (заключний) ВД "Академперіодика" НАН України; кер. Я. С. Яцків. Київ, 2015. 112 с. № ДР 0113U001213.

Дисертації

Воскобойнікова-Гузєва О.В. Бібліотечно-інформаційна сфера України в контексті соціальних трансформацій кінця ХХ ст. – 10-х років ХХІ ст.: концепції стратегічного розвитку, динаміка змін, перспективи: дис. ... д-ра наук із соц. комунік.: 27.00.03 / Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2014.

Депоновані наукові роботи

Тріщ Б.М. Оптимізація температурних полів і напружень у квадратній пластині з отвором / ЛНУ ім. Івана Франка. Львів, 2001. 14 с. Деп. в ДНТБ України 11.12.01, № 239.

Додаток 4. Зразок оформлення автореферату магістерської роботи

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ

Кравець Денис Олександрович

УДК 316.77:070(100+477)

**Відкриті дані як основа для створення сучасних
журналістських матеріалів**

061- Журналістика

Автореферат
кваліфікаційної роботи на здобуття
освітнього рівня магістр журналістики

Ужгород – 2019

Магістерською роботою є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі журналістики філологічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет» Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор наук із соціальних комунікацій, професор **Бідзіля Юрій Михайлович**, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», завідувач кафедри журналістики

Рецензент: кандидат наук із соціальних комунікацій **Соломін Євген Олександрович**, ДВНЗ «Ужгородський національний університет», доцент кафедри журналістики

Захист відбудеться «23» *грудня* 2019 року о *9.00* на засіданні екзаменаційної комісії з атестації здобувачів вищої освіти ДВНЗ «Ужгородський національний університет» за адресою: 88016, м. Ужгород, вул. Університетська, 14/406.

З магістерською роботою можна ознайомитися на кафедрі журналістики ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 88016, м. Ужгород, вул. Університетська, 14/416

Секретар екзаменаційної комісії
з атестації здобувачів вищої освіти

Т. В. Шевченко

Загальна характеристика роботи

Актуальність теми очевидна й обумовлена тим, що в українському сегменті журналістикознавства практично відсутні якінебудь серйозні розвідки з проблематики відкритих даних і журналістики даних та й загалом у вітчизняній науковоінформаційній сфері ця тема належним чином до сих пір не розроблена. Журналістика даних за останні кілька років вже встигла зайняти окрему нішу на ринку інформаційних послуг, проте – не в наукових і освітніх спільнотах вищої школи. На актуальність нашої розвідки вказує й те, що до цієї проблеми зверталось чимало закордонних авторів, зокрема, Саймон Роджерс, Пол Бредшоу, Джонатан Стоунман, Айя Рено, Саймон Чіньярд, Марта Кан та інші. В українській науковій журналістиці ця проблема досліджується слабо, а в медіа до неї найчастіше звертається Андрій Газін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота пов'язана з магістерською освітньою програмою кафедри журналістики ДВНЗ «Ужгородський національний університет» та комплексною науковою темою цього підрозділу.

Мета дослідження полягає в тому, щоб розглянути найбільш актуальні на цей час проблеми журналістики даних та її очевидний взаємозв'язок з таким явищем як Open Data. Крізь призму сучасних досліджень, з урахуванням історичного аспекту, спробувати обґрунтувати необхідність включення журналістики даних в науковий обіг, оскільки вже зараз вона є перспективною і невід'ємною складовою сучасного медіапростору, однак не журналістики як науки. Для глибшого розуміння причинно-наслідкової зумовленості проблеми, її тяглості й цілісності простежити ранні приклади матеріалів, що мають ознаки журналістики даних, окреслити основні етапи зародження понять «Open Data» та «журналістика даних», розкрити їх «еволюційний» шлях розвитку. Важливо також осмислити законодавчі підстави та акти, що зробили дані відкритими, відстежити основні методи, принципи й інструменти, якими користується журналістика даних та викласти бачення її майбутнього. З мети впливають наступні **завдання роботи**: 1) відстежити формування відкритих даних як соціальнокомунікаційного явища, розглянувши перші журналістські матеріали, основою яких стали масиви даних, розглянути

формування концепції відкритих даних як стандарту демократичного суспільства та нового інструменту журналістики; 2) проаналізувати специфіку створення системи відкритої інформації в Україні, проаналізувавши Єдиний державний веб-портал відкритих даних; 3) розглянути основні проблеми репрезентації відкритих даних і журналістики даних в умовах українських реалій, загострити увагу на питанні комерціалізації Open Data в Україні на недержавних порталах; 4) проаналізувати особливості застосування відкритих даних у журналістській практиці, методи пошуку та способи використання цієї інформації в журналістських матеріалах; 5) спираючись на наукові праці, медійний досвід розвинених демократичних країн та власне бачення, окреслити перспективи використання відкритих даних у журналістиці.

Методологія роботи базується на принципах наукової об'єктивності. В процесі дослідження ми послуговувалися різними науковими методами. На первинному етапі роботи використовували методи емпіричного дослідження матеріалу: спостереження, порівняння, опис. В подальшому було застосовано історикопорівняльний метод, зокрема, для відстеження зародження відкритих даних, а також – методи аналізу та синтезу, індукції та дедукції, систематизації, абстрагування, моделювання та прогнозування.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в українській медіанауці такі теми практично не розроблені, а Open Data і журналістика даних уже стали частиною медійної роботи. Через недостатність уваги до проблеми, а також брак наукової дискусії щодо сутності цього питання постала й низка сегментних проблем, вирішення яких дало б змогу підняти журналістику на більш якісний і ефективний рівень. В Україні журналістика даних розгортається практично поза увагою наукових кіл та освітніх інституцій, що у комплексі з недалекоглядною політикою багатьох медіаредакцій призвело до відносно невисокої якості інформаційноаналітичних матеріалів, які, за ознаками об'єктивності та добротності, не можуть конкурувати з аналогами західних «шкіл журналістики даних». Наслідки такої ситуації зумовлені як прогалинами у вітчизняному законодавстві, так і безкарністю розпорядників даних за

недотримання норм оприлюднення інформації. На регіонально-локальному рівні сфера Open Data загалом перебуває у стагнації. В нинішніх умовах глобальної інформатизації, якщо журналісти не будуть цікавитися та користуватися відкритими даними, то і суспільство не звертатиме увагу на них. Завдяки відкритим даним журналісти отримали нові можливості бути максимально об'єктивними та переконливими, бо нова технологія отримання інформації дозволяє не одноосібно, можливо суб'єктивно, поглиблювати зміст традиційної новини за допомогою лише самого масштабу, актуальності теми, її сенсаційності, а переконливіше підтверджувати свої матеріали через діапазон цифрових даних, які є в громадському розпорядженні. Потреба використовувати програмування задля автоматизації процесу збору та комбінування інформації може виникнути на будь-якому етапі підготовки матеріалу. Недержавні портали, що формально мають дружні до журналістики та журналістів інструменти для роботи з відкритими даними насправді породили явище комерціалізації відкритих даних, що суперечить основній концепції їх поширення. Новизною роботи є також аналіз зразків використання відкритих даних в українській і закордонній медійній практиці, а також прогноз майбутніх сценаріїв розвитку відкритих даних у журналістиці, серед яких і використання штучного інтелекту та «журналістики роботів».

Практичне значення одержаних результатів може розглядатися крізь науково-освітню та державно-правничу площини. Для першої дослідження може бути корисним як матеріал для подальших наукових розробок із проблем відкритих даних та журналістики даних, а також – використано для читання лекцій з курсів «Основи журналістики», «Теорія та практика журналістської творчості», «Історія і теорія соціальних комунікацій», чи стати базою для підготовки окремого курсу з журналістики даних. В державно-правничій площині звернемо увагу лише на шість, на нашу думку, чи не найважливіших проблем, які потребують вирішення: 1) брак стандартизації формату даних, що не дає змоги їх якісної обробки машинним читанням; 2) комерціалізація (монетизація) відкритих даних, що суперечить принципам їх вільного поширення й використання; 3) відсутність в українських вишах, де вивчають журналістику, спеціалізованих курсів, що вивчають принципи та

інструменти відбору, обробки, структурування і візуалізації великих масивів даних, пошуку «історій» в них; 4) бюрократизація та неповороткість деяких розпорядників даних в їх відкритті; 5) необхідність впорядкування стандартів журналістики даних; 6) необхідність розробки послідовного конвєсу робочого процесу, шляхом розбивки його на логічні процеси.

Особистий внесок здобувача полягає в наступному: 1) досліджено ключові історичні етапи становлення відкритих даних і журналістики даних; 2) простежено формування відкритих даних як соціальнокомунікаційного явища, розглянуто перші журналістські матеріали, основою яких стали масиви даних, 3) розглянуто формування концепції відкритих даних як стандарту демократичного суспільства, нового інструменту журналістики; 4) окреслено особливості створення системи відкритої інформації в Україні, проаналізовано Єдиний державний веб-портал відкритих даних; 5) розглянуто основні проблеми репрезентації відкритих даних і журналістики даних в умовах українських реалій, порушено проблему комерціалізації Open Data в Україні на недержавних порталах; 6) окреслено особливості застосування відкритих даних у журналістській практиці, методи пошуку та способи використання цієї інформації в журналістських матеріалах; 7) спираючись на наукові праці, медійний досвід демократичних країн та власне бачення, окреслено перспективи використання відкритих даних у журналістиці.

Апробація результатів магістерської роботи відбулася у виступах на наукових, навчально-методичних та науково-практичних семінарах у рамках курсів «Історія і теорія соціальних комунікацій», «Методика викладання у вищій школі» «Українське журналістикознавство», «Наукова журналістика», «Методика викладання медіаграмотності». За результатами дослідження опубліковано (у співавторстві з науковим керівником) 1 наукову статтю у фаховому виданні (Бідзіля Ю., Кравець Д. Розвиток відкритих даних як нові перспективи й можливості для сучасної української журналістики // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства / гол. ред. М. М. Романюк; НАН України, ЛННБУ ім. В. Стефаника, НДІ пресознавства. Львів, 2019. Вип. 9(27).

С. 232 – 245.)

Структура та обсяг магістерської роботи. Дослідження складається зі вступу, трьох розділів, кожен з яких містить по три підрозділи, висновків та списку використаних джерел (70 найменувань). Загальний обсяг роботи складає 128 сторінок.

Основний зміст магістерської роботи

У **вступі** обгрунтовано актуальність обраної теми, вказано на її зв'язок з магістерською освітньою програмою, комплексною науковою темою кафедри журналістики Ужгородського університету, визначено мету та завдання дослідження. Названі предмет, об'єкт дослідження, методи, використані в процесі роботи. Також у вступній частині розкрито наукову новизну роботи, значення одержаних результатів, подано відомості про апробацію, публікацію, структуру й обсяг роботи.

У **першому розділі «Зародження та основні етапи формування концепції відкритих даних»** завдяки вивченню історичних аспектів розвитку основної концепції Open Data та взаємозв'язку явища з журналістикою встановлено, що, незважаючи на те, що принципи журналістики даних були сформовані майже два століття тому, саме розвиток інформаційних технологій, засобів обробки та зберігання даних, їх візуалізації, демократичні зміни в законодавствах країн останнього десятиріччя розширили можливості журналістики даних, виокремивши її у самостійний вид інформаційної діяльності. У журналістці даних з'явилися свої інструменти, методи та стандарти, що надало можливість диференціювати її як новий напрямок розвитку професії журналіста. У **підрозділі 1.1. «Перші журналістські матеріали, основою яких стали масиви даних»** досліджено перші матеріали ЗМІ та праці, що мають характерні ознаки журналістики даних. Зокрема, опублікована у 1858 році праця сестри милосердя та громадської діячки Великобританії Флоренс Найтінгейл «Diagram of the Causes of Mortality in the Army in the East» («Діаграма причин смертності в армії на Сході») та зроблене у 1854 році картографічне розслідування «On the Mode of Communication of Cholera» («Щодо способу зв'язку холери») британського доктора Джона Сноу. Окремо були досліджені

газетні матеріали про систему освіти Великобританії в пілотному випуску

Манчестерського *The Guardian* (1821 р.) та спалах холери в НьюЙорку у *New York Tribune* (1849 р.). Таким чином було встановлено, що перші матеріали, в яких сформувався «скелет» журналістики даних, з'явилися майже два століття тому. Вони викликали широкий резонанс але не були поширенні. У підрозділі

1.2. «Зародження та формування концепції відкритих даних» досліджено розвиток основної концепції відкритих даних, яка бере свій початок від ідеї про відкритий обмін науковою інформацією. Встановлено, що як ідея (поки що без назви) основні принципи відкритого доступу до інформації зародилася в рамках міжнародного наукового проекту «Міжнародний геофізичний рік» (1957-1958 рр). Тоді ж була сформована система Світового центру даних (нині Всесвітня система даних), а відкритий доступ до наукових даних став стандартом. Вперше ж «відкриті дані» як термін з'явився 1995 року в документі Американського наукового агентства. Таким чином встановлено, що задовго до того, як стати об'єктом інтересу журналістики, політики, і суспільства, відкриті дані були впроваджені в практику наукових співтовариств. А вже потім ця ідея в сукупності з ідеалами вільного програмного забезпечення та ліцензій на кшталт *Creative Commons* сформували відкриті дані такими якими ми їх знаємо сьогодні. Встановлено, що один із ключових принципів відкритості сформулювала лауреат Нобелівської премії з економіки (2009 р.) Еліно́р Остро́м в одному із своїх досліджень, вказавши на те, що специфіка сучасних інформаційних ресурсів за своїм принципом дуже схожа на суспільні блага, оскільки використання їх однією людиною не перешкоджає застосуванню іншими. Це суспільні блага нового типу, використання яких не виснажує загальний запас, а навпаки – збагачує його. У підрозділі **1.3. «Відкриті дані як стандарт демократичного суспільства та новий інструмент журналістики»** досліджено шлях розвитку відкритих даних для суспільства, починаючи з формулювання основних принципів концепції *Open Data* на конференції, що пройшла 7-8 грудня 2007 року в Себастополі (штат Каліфорнія), до закріплення явища на законодавчому рівні,

спочатку в США, а потім майже у всьому світу. Крізь призму наукових та науково-популярних робіт таких авторів, як Саймон Роджерс, Пол Бредшоу, Джонатан Стоунман та власних спостережень визначено, що відкриті дані та журналістика даних мають очевидний та цілком природній зв'язок, що обидва явища взаємозалежні у своєму розвитку. Виявлено, що сьогодні в окремих країнах журналістика даних виокремилась в самостійний різновид журналістської праці, яка набуває своїх стандартів, має свої унікальні інструменти та методи. Встановлено, що одним із перших, хто зробив кроки до стандартизації виробничого процесу у сфері журналістики даних був професор Бірмінгемського міського університету Пол Бредшоу. У своїх працях «The inverted pyramid of data journalism» та «6 ways of communicating data journalism» Пол Бредшоу розробив схеми – обернені піраміди (чимось схожі за своїм принципом на новинну обернену піраміду), які умовно можна назвати «пірамідою виробничого процесу» журналістики даних, що починається з великого обсягу інформації, яка у процесі обробки (первинне збирання даних, очищення, контекстуалізація та комбінування) стає все більш цілеспрямованою та деталізованою, доки не досягає точки повідомлення результатів і перетворюється на «комунікативну піраміду» – схему, яка розбиває на логічні блоки способи передачі історій журналістики даних кінцевому користувачу. Думки Пола Бредшоу з приводу такого об'єкта дослідження підводять нас до думки, що стандартизація журналістики даних можлива, а може й необхідна, і що саме ця сфера журналістики, якщо розглядати її у комплексі з новітніми технологіями, є новою та такою що швидко розвиватиметься.

У другому розділі «Відкриті дані в українському інформаційно-комунікаційному просторі» розглянуто законодавчі підстави, що зробили дані уряду та держструктур України відкритими. Досліджено актуальну версію Єдиного державного вебпорталу відкритих даних України (Data.gov.ua) та його проблемні сторони з погляду ефективності структури, доцільності розміщення інформації з точки зору доступності й зручності використання їх в журналістській практиці. Звернено увагу на правові колізії та (цілком можливо) зумисні перешкоди, які унеможливили єдину стандартизацію форматів та структури відкритих даних, що в

підсумку ускладнює роботу журналістів з ними. Окрім того, досліджено недержавні портали, що мають дружні до журналістики та журналістів інструменти для роботи з відкритими даними, але вони пов'язані з явищем комерціалізації відкритих даних, що суперечить основній концепції їх поширення. У **підрозділі 2.1. «Створення системи відкритої інформації в Україні: аналіз Єдиного державного веб-порталу відкритих даних»** досліджено основні етапи становлення відкритих даних в Україні та комплекс законодавчих підстав що зобов'язали розпорядників їх опубліковувати. Зроблено аналіз порталу Data.gov.ua та спрогнозовано, як журналістика даних могла би вплинути на подальший розвиток відкритих даних в Україні, а останні в свою чергу на професію журналіста. Через порівняння, за допомогою методології глобального індексу відкритих даних Open Data Barometer, виявлено, що, незважаючи на те, що Україна посідає не останнє місце по відкритості даних Уряду, ці дані мають дуже низький вплив на життя в країні та соціум. Однією з причин цього можна вважати відсутність навичок з обробки та самих умінь працювати з даними, навіть у дипломованих журналістів. Як наслідок у журналістів виникає відсутність мотивації працювати в цьому напрямку, розвиваючи журналістику даних, а у розпорядників якісно та оперативно їх опубліковувати. Аналіз ситуації, виходячи з дослідження, підказує, що сьогодні, щоб відкриті дані стали дієвою частиною нової системи демократичної підзвітності, вони повинні бути не просто кульгавим жестом відкритості, а можуть і повинні вивчатися журналістикою і журналістами. У **підрозділі 2.2. «Проблеми репрезентації відкритих даних і журналістики даних в умовах українських реалій»** крізь призму робіт та досліджень таких авторів, як Андрій Газін, Марія Щурська та Надія Романенко, власні спостереження автора, було досліджено ряд сегментних проблем, що заважають розвиватися такій сфері інформаційної діяльності, як журналістика даних. Зокрема, виокремлено такі: наявність на Єдиному державному порталі відкритих даних форматів, що не відповідають концепції Open Data, низька якість даних, що представлені у форматах, придатних до обробки машинозчитувальним шляхом, відсутність інтероперабельності

даних, не виконання великою кількістю розпорядників Постанови Кабінету Міністрів № 835 та малий вплив журналістської спільноти на розвиток та вдосконалення відкритих даних в Україні. Також спрогнозовано, з якими проблемами журналістиці та дослідникам відкритих даних, можливо, доведеться зіштовхнутися уже в недалекому майбутньому. Одночасно проаналізовано, як змінилася якість відкритих даних на Єдиному державному порталі відкритих даних України за останні два роки (2017 – 2019 рр.). У **підрозділі 2.3. «Недержавні портали «відкритих даних» як спосіб комерціалізації Open Data в Україні»** досліджено низку порталів, що або сегментували, або комерціалізували, або і комерціалізували і сегментували відкриті дані держави на своїх приватних майданчиках. В результаті аналізу функціоналу та можливостей таких платформ як пошуково-аналітична система .007, онлайнплатформа Закупівлі 2.0, онлайн-платформа Dozorro, база даних і система аналітики публічних закупівель ProZorro Clarity Project, екологічний бот SaveEcoBot, бот Opendatabot та довідковоаналітична система YouContol, привернуто увагу на таке явище як комерціалізація відкритих даних. Згідно зробленого дослідження, причинами комерціалізації став не стільки вільний ринок, скільки незручність роботи та неприязнь Data.gov.ua до користувача, зокрема й до журналістів. Дослідженням було встановлено, що комерційні майданчики можуть надавати зручніші інструменти і модулі аналітики, ніж Data.gov. Але дані, котрі вони зберігають, або сегментовані якоюсь конкретною тематикою, або не можуть вважатися відкритими даними – бо порушують низку принципів їх розповсюдження, до прикладу, таких як наявність обов'язкової реєстрації та авторизації.

У **третьому розділі «Особливості застосування відкритих даних у журналістській практиці»** спираючись на роботи закордонних авторів, що стали переможцями та номінантами щорічної премії Data Journalism Awards, журналістів, що працюють з відкритими даними на порталі Texty.org.ua в Україні, було зроблено дослідження наочних прикладів використання даних у журналістській практиці. Одночасно досліджено методи та інструменти сучасної журналістики даних, модули пошуку «історій» у масивах даних, способи використання даних у журналістських

матеріалах та перспективи використання відкритих даних у журналістиці в найближчому майбутнього. У **підрозділі 3.1. «Використання відкритих даних для створення журналістських матеріалів»** було проаналізовано 13 робіт закордонних та українських авторів, серед яких «Battling Infectious Diseases in the 20th Century: The Impact of Vaccines» («Боротьба з інфекційними хворобами в 20 столітті: вплив вакцин») від The Wall Street Journal, "Medicamentalia" (Медикаменталія) від Civio, The Color of Debt: The Black Neighborhoods Where Collection Suits Hit Hardest («Колір боргу: чорні райони, де колекторські костюми б'ють сильніше за все») від ProPublica, «The Panama Papers: Politicians, Criminals and the Rogue Industry That Hides Their Cash» («Панамські документи: політичні діячі, злочинці та шахрайська індустрія, яка приховує свої гроші») від Міжнародного консорціуму журналістів-розслідувачів (ICIJ), «The Migrant files» («Файли мігрантів») від мережи Journalism ++ (J ++), «Candidates and Millions» («Кандидати та мільйони») від Maps of protests in Brazil («Мапа протестів в Бразилії») від G1, «Нав'язливий совок: чверть українських вулиць носять радянські назви», «Бюджет України» - усі видатки головного фінансового документу країни у графічному вигляді», «Рейтинг хабарів за посади: А скільки ти заплатив за свою роботу?», «Потяги "Янукович-тревел": як звозили масовку на підтримку Януковича», «Церква свідків Медведчука», від Texty.org.ua та сюжет телепрограми «Наші гроші з Денисом Бігусом» «Бабця на мільйон». Шляхом аналізу встановлено, що при належному підході відкриті дані та журналістика даних дозволяють готувати аналітичні, розважальні, пізнавальні, новинні, історичні та навіть наукові матеріали. Готувати якісні розслідування, розповідати цікаві та підтверджені фактами історії. У **підрозділі 3.2. «Методи пошуку «історії» та способи використання відкритих даних у журналістських матеріалах»** було досліджено близько десятка найбільш поширених методів пошуку історій та способів використання Open Data у журналістиці. Зокрема, пошук зав'язків, мікшування інформації з декількох баз даних, розповідь про зміни із часом, методи «від великого загального - до малого окремого», «від малого окремого до глобального», гри на контрастах, аналізу перетинань, аналіз суми факторів, профілювання даних. Зазначено,

що «робочий конвеєр» журналістики даних передбачає, що журналіст вже розбирається в методах обробки і аналізу даних, знає де і які дані брати та за допомогою якого програмного забезпечення їх опрацьовувати, очищувати, сортувати за ідентифікаторами. Знання дизайну, колористики, ПЗ, за допомогою якого створюється інфографіка, при цьому теж необхідні. У підрозділі 3.3. «Перспективи використання відкритих даних у журналістиці» було досліджено, що у найбільш розвинених країнах світу журналістика даних удосконалюватиметься паралельно з таким явищем як відкриті дані і що все більше журналістів та редакцій використовують інструменти та методи журналістики даних у своїй щоденній роботі. В Україні, за нашими спостереженнями, через низку причин розвиток цієї сфери журналістської роботи дещо уповільнений і це є сигналом, що над подібним станом речей треба працювати вже сьогодні. У розрізі перспективи журналістики даних майбутнього був розглянутий можливий сценарій виокремлення частини щоденної роботи журналіста в «журналістику роботів» (використання автоматизованих сценаріїв для аналізу даних та генерування сотень новин, які неможливо було б писати окремій людині). Зауважено, що поки цього це сталося, журналістам вже сьогодні потрібно бути готовими і здатними переключити свою увагу з рутинних, низькокваліфікованих процесів на поглиблено фахову роботу, що передбачає високий рівень технічної майстерності, критичного та «обчислювального» мислення. Окрім того, передбачаємо такі перспективи розвитку відкритих даних, як розкриття великого масиву даних про людей, їх поведінку, вподобання, тощо, які комерціалізували й зберігають такі платформи, як Facebook, Google. Досліджено, що хоча ця бізнес сфера і стала рушієм відкриття даних урядів, сама виявилася не дуже відкритою у відповідь. У деперсоналізованій формі, на нашу думку, такі дані можна порівняти з «ментальним» геномом та загальним надбанням усього людства.

ВИСНОВКИ

В результаті нашого дослідження ми дійшли висновків, що розвиток сучасного демократичного суспільства значною мірою залежить від відкритих даних та журналістики даних. Open Data

сприяє більшій обізнаності громадян, щодо процесів, які відбуваються у суспільстві, а журналістика даних у свою чергу є органічним інтерпретатором даних у зрозумілі для споживачів форми: історії, розслідування, аналітику, інфографіку, корисні додатки тощо. Окрім того, саме журналісти є «пробуджувачами» мотивації розпорядників даних до ще більшої відкритості/якості даних, будучи своєрідними «Watch Dogs» демократії. Найкращі приклади органічного симбіозу журналістики даних та відкритих даних сьогодні можна побачити у США, Канаді, Великобританії, Австралії, країнах Скандинавії. Тут діють початкові програми, присвоюються наукові ступені саме з журналістики даних, або пов'язаних з нею напрямів. Як наслідок, це призводить до більш якісного, глибокого та різноманітного інформаційного продукту що виробляють журналісти для суспільства і змінюють його.

У першому розділі нашої магістерської роботи, дослідивши праці сестри милосердя, громадської діячки Великобританії Флоренс Найтінгейл, матеріали про систему освіти в пілотному випуску Манчестерського *The Guardian*, публікації про спалах холери у *New York Tribune*, (1849 р.), картографічне розслідування британського доктора Джона Сноу, ми встановили, що перші матеріали, в яких сформувався «скелет» журналістики даних, з'явилися майже два століття тому. Однак саме розвиток інформаційних технологій, засобів обробки та зберігання даних, їх візуалізації, суттєві зміни в законодавствах країн, що відкрили дані, надали сильний поштовх розвитку напрямку журналістики даних. Таким чином, не дивлячись на те, що газети (ЗМІ) давно експериментували з інтерпретацією даних, навіть у першій половині XIX століття, масовим, якісним та дієвим цей процес став лише за останні 10 років. Сьогодні ми можемо казати про справді новий напрямок розвитку професії журналіста.

Вважаємо, що ключову роль у «еволюції» журналістики даних зіграла концепція *Open Data* та її практична реалізація, яку ми дослідили у другому та третьому підрозділі першого розділу. Простежуючи розвиток відкритих даних від самого зародження концепції, що почала формуватися в рамках міжнародного наукового проекту «Міжнародний геофізичний рік» (1957-1958 рр), до втілення принципів *Open Data* у реальність на інших рівнях суспільства

(формування концепції відкритих даних урядів для кандидатів у президенти США у 2007 році), ми дійшли висновків, що перш ніж стати об'єктом інтересу журналістики, політики, громадян, відкриті дані були впроваджені в практику наукових співтовариств. Вчені були першими, хто усвідомив користь відкритості й обміну даними, і саме ця ідея в синергії з запитом суспільства на відкритість, розвитком ІТ та мережі інтернет, законодавчими ініціативами сформували відкриті дані такими, якими ми їх знаємо сьогодні. Думаємо, що сьогодні саме журналісти, як свого часу вчені, повинні взяти на себе відповідальність за подальший розвиток та вдосконалення відкритих даних та журналістики даних. Отже, крізь призму наукових та науково-популярних робіт таких авторів як Саймон Роджерс, Пол Бредшоу, Джонатан Стоунман, власних спостережень, ми визначили, що відкриті дані та журналістика даних мають очевидний та цілком природній зв'язок, і що обидва явища взаємозалежні у своєму розвитку. Як бачимо, в деяких країнах «журналістика даних» сьогодні реально виокремилася в специфічний самостійний напрям щоденної журналістської праці, яка набуває своїх стандартів, має свої унікальні інструменти та методи.

В Україні, як бачимо, цей процес відбувається фактично поза увагою науково-освітніх інституцій. Як наслідок, і журналістика даних, і відкриті дані у нас, окрім спільних зі світовим співтовариством проблем, має велику низку проблем суто локальних. Розібравши у другому розділі наукової роботи за допомогою порівняльного аналізу ключові та сегментні проблеми журналістики даних в Україні, ми дійшли висновку, що, незважаючи на те, що Україна посідає не останнє місце у рейтингові відкритості даних урядових структур, на практиці наші відкриті дані мають дуже низький вплив на життя в країні. За нашими спостереженнями, цьому є низка причин: відсутність навичок з обробки та самої роботи з даними, навіть у дипломованих журналістів, відсутність у медійників мотивації працювати в цьому напрямку, що пов'язано як з недалекоглядною й, так званою, «економною» політикою редакцій, так і відсутністю на Data.gov.ua інтуїтивного інструментарію для роботи з наборами відкритих даних. Прогалини у законодавстві і нерозуміння тенденцій журналістики майбутнього також є ключовими факторами стагнації журналістики даних та відкритих

даних в Україні. Як наслідок, суспільство отримує матеріали низької якості, довіра до яких не може бути високою через імовірність великої кількості помилок. Тому, на нашу думку, журналістику даних необхідно розглядати як різновид інформаційної діяльності, який тісно пов'язаний з відкритими даними, що передбачає отримання фахівцями спеціальних навичок у роботі зі специфічними інструментами і наявність в них вузькоспеціалізованих знань для якісної роботи у відносно новій сфері медійної діяльності.

Підсумовуючи результати третього розділу можемо стверджувати, що методи та інструменти журналістики даних можуть бути використанні у матеріалах найрізноманітнішої тематики: від споживацьких та розважальних до політичних, економічних, аналітичних тем, якісних розслідувань, що можуть слугувати доказовою базою. Тому, на наш погляд, відкриті дані та журналістика мусять бути сплетені в єдину концепцію «Журналістики даних» на рівні науки.

Виходячи з усього сказаного, можемо зробити висновок, що для вирішення згаданих проблем слід розв'язати низку завдань:

- розробити єдиний стандарт як повинні працювати інструменти баз даних на урядових порталах, єдиний стандарт із ведення документації, зокрема таблиць, що дозволило б їх якісну машинну обробку; внести зміни до законодавства з урахуванням пропозицій від науковців та журналістів;
- розробити на факультетах журналістики навчальні програми з журналістики даних та основ Open Data з урахуванням вивчення можливостей функціонування специфічного для цього напрямку програмного забезпечення.
- затвердити власні стандарти та набори правил журналістики даних, частиною з яких, до прикладу, може бути розглянута нами обернена комунікативна піраміда журналістики даних.
- впорядкувати з допомогою наукової спільноти наявні сьогодні знання щодо предмету дослідження.
- підготуватися до неминучої інтеграції штучного інтелекту у щоденну журналістську працю.

Допускаємо, що розвиток відкритих даних в цілому створить нові та більш досконалі можливості для сучасної журналістики. Актуальні

проблеми «журналістики даних» в Україні, яку, на наш погляд, слід розглядати як невід'ємну частину сучасної медійної діяльності, безпосередньо пов'язані з Open Data й освітнім компонентом. Порушені у науковій роботі проблеми, вимагають більш детального і всебічного вивчення, зокрема, з боку наукового співтовариства. Вважаємо, що таку перспективну галузь професії журналіста як «журналістика даних» необхідно виводити з вузьких рамок ентузіазму й існування в експериментальному середовищі, включивши її в широку медіанауку про журналістикознавство і в навчальні курси вищої школи. Усе це може допомогти журналістським матеріалам, заснованим на відкритих даних, бути глибшими, різноманітнішими, а відповідно й пробуджуватиме громадський інтерес до багатьох соціальних, економічних та політичних тем.

Науковий підхід та запровадження університетських курсів для навчання майбутніх журналістів методики роботи з відкритими даними зможуть значно покращити освітній рівень медійних фахівців та якість їхньої роботи з подібними ресурсами. В свою чергу, ставши новою рушійною силою в розвитку демократії, Open Data/відкриті дані й журналістика даних пов'язані настільки, що одне без одного приречені на забуття. Демократичні ж вигоди від розвитку обох цих сфер, зокрема в Україні, цілком очевидні.

Список опублікованих праць за темою магістерської роботи

1. Бідзіля Юрій, Кравець Денис. Розвиток відкритих даних як нові перспективи й можливості для сучасної української журналістики // Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства / гол. ред. М. М. Романюк; НАН України, ЛННБУ ім. В. Стефаника, НДІ пресознавства. Львів, 2019. Вип. 9(27). С. 232 – 245.

АНОТАЦІЯ

Кравець Д.О. Відкриті дані як основа для створення сучасних журналістських матеріалів. – Рукопис.

Магістерська кваліфікаційна робота на здобуття освітнього рівня магістр журналістики – ДВНЗ «Ужгородський національний університет», Ужгород, 2019.

У роботі проаналізовано найбільш актуальні проблеми журналістики даних в сьогоденних умовах, аргументовано її очевидний зв'язок з таким явищем, як «Open Data». Здобувачем означено основні етапи зародження понять «журналістика даних» та «Open Data», розкрито їх «еволюційний» шлях, а також окреслено загальну перспективу цих сфер для розвитку демократії і суспільства загалом. Автор обґрунтовує необхідність включення «журналістики даних» в науковий обіг та запровадження такої дисципліни в навчальний процес, оскільки вже зараз вона є перспективною і невід'ємною складовою сучасного інформаційного простору, однак недостатньо досліджується українською медіанаукою. На підставі аналізу наукової літератури та темпів розвитку відкритих даних представлено перспективу журналістики даних в Україні.

Ключові слова: журналістика даних, відкриті дані, Open Data, журналістикознавство, медіа, Data.gov, ЗМК (засоби масової комунікації).

SUMMARY

Kravets Denis. Open Data as a BASIS for the Creation of Modern Journalistic Materials. - Manuscript.

Master's thesis for awarding educational degree Master of Journalism - Uzhhorod National University, Uzhhorod, 2019.

The purpose of this scientific work is to introduce the concept of Data Journalism in the broad scientific circulation of social communications of Ukraine, related to Open Data as a promising area of the profession, bring to the level of discussion a number of topical and important issues related to this problem. In the process of working on this scientific intelligence, the following general scientific research methods were used: observation, collection, description, analysis, systematization, abstraction, explanation, induction and deduction. The article deals with the most actual problems of Data Journalism in today's conditions, its obvious interconnection with a phenomenon such as Open Data. The main stages of the birth of the

concepts of «data journalism» and Open Data are described, their «evolutionary» way is revealed, and the general perspective of these areas for the development of democracy and society in general is outlined. The further development of information technology and the Internet has given a fresh breath to the philosophy of open access to data.

In Ukraine, the path to opening data and creating such an open portal was quite confusing. One of the main problems with the Open Data System is the Ukrainian Open Data Legislation, which works poorly. Another negative factor is the maximum technical and visual inconvenience of the Data.gov.ua portal itself, which has alienated many potential users since it was first introduced. The process of disclosure of Open Data to administrators of different government departments is very slow and impedes the process of solving this problem. There is a problem of training in Ukrainian universities where future journalists are trained. Graduates of journalism faculties are often reluctant to work with «Open data».

The authors in the conclusions of their scientific article substantiate the need to include «data journalism» in the scientific circulation and educational process, since it is already a promising and integral part of the modern information space, but is not the subject of Ukrainian media science.

Keywords: data journalism, Open data, journalism science, media, Data.gov, MMC (Means of mass communication)

Додаток 6. Зразок бланка рецензії на магістерську роботу

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
кафедра журналістики

РЕЦЕНЗІЯ

на _____ роботу
/курсову, бакалаврську, дипломну, магістерську/

студента _____
/ПІБ студента/

/назва роботи/

Науковий керівник _____

Критерії оцінювання		Оцінка за 100-бальною системою		Зауваження
1.	Актуальність дослідження	10		
2.	Новизна і практичне значення дослідження	10		
3.	Особистий внесок дослідника	10		
4.	Обізнаність із класичними і новітніми науковими джерелами та володіння навичками їх опрацювання	15		
5.	Реалізація мети дослідження	10		

Навчально-методичне видання

Юрій Михайлович Бідзіля
Євген Олександрович Соломін
Галина Валентинівна Шаповалова
Василь Васильович Шаркань
Ярослава Михайлівна Шебештян

**Методичні рекомендації до виконання
дипломної роботи магістра**
для студентів відділення журналістики Ужгородського
національного університету